

De Heldenreis van de Traaienaren

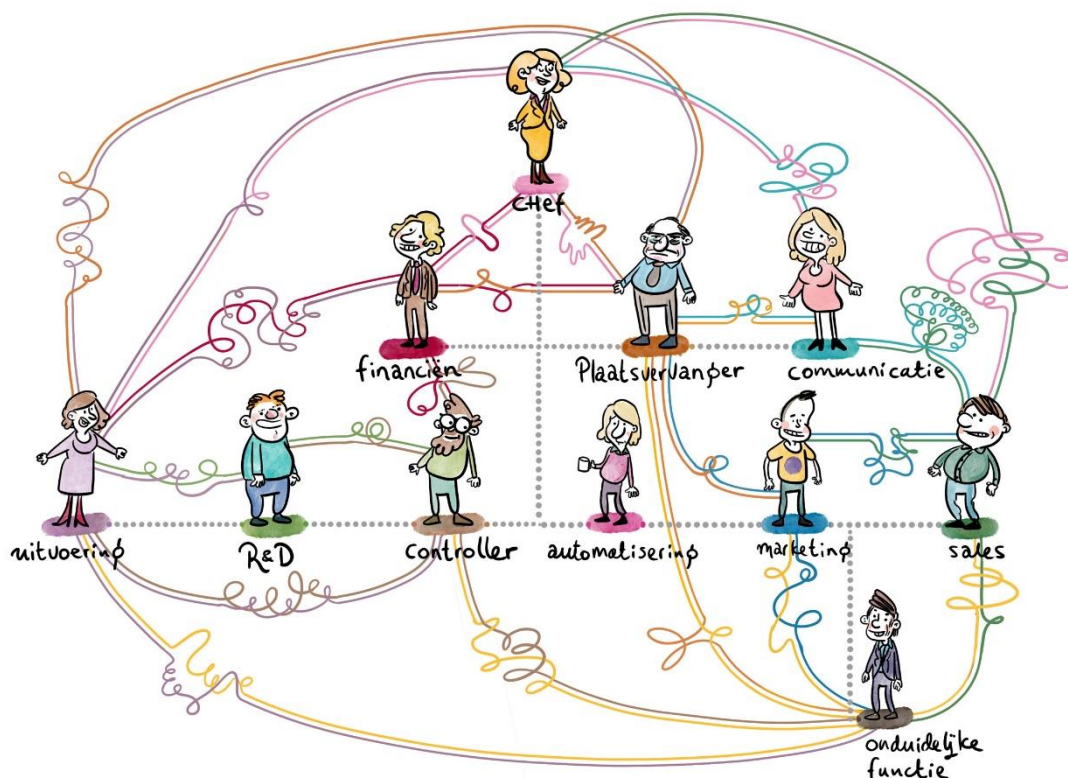
Door: Ragnhild Scheifes
2020/2021

Voorwoord

Dit is een verslag in verhaalvorm. Een verslag van antropologisch veldwerk naar het wel en wee van het Traais Energie Collectief (TEC). Dit houdt in: participeren, observeren, het voeren van gesprekken, maar ook het onderzoeken van geschreven bronnen.

Wanneer je door een antropologische bril kijkt, kijk je ook naar de informele relaties. Het is belangrijk je bewust te zijn van deze relaties. Wanneer je in of samen met lokale initiatieven werkt spelen deze relaties onvermijdelijk een rol. (Braun, 2015)

formele en... ..informele Relaties

Het onderzoek is gedaan in het kader van Het Brabants Social Lab, in opdracht van Pim de Ridder, initiatiefnemer van het Traais Energie Collectief. Het Brabants Social Lab is een pilot binnen het programma Sociale Innovatie in de Energietransitie van de Provincie Noord-Brabant en Enpuls. Het doel van het programma Sociale Innovatie is zoveel mogelijk inwoners, bedrijven en gemeenten toegang geven tot de energietransitie. Om dit doel te behalen wordt in verschillende pilots werkenderwijs kennis en ervaring opgedaan op het gebied van energiebesparing, duurzame energie, warmte en mobiliteit. Zo hoopt de Provincie de Brabantse energietransitie te versnellen.

Versnellen lukt alleen als steeds meer Brabantse inwoners energiebewust worden en in hun eigen leefomgeving aan duurzaamheid gaan doen. In dit onderzoek is met een verkennende blik gekeken naar een nieuwe energievoorziening. De Provincie wil graag weten wat we kunnen leren van een bestaand initiatief en hoe initiatiefnemers en overheden deze kennis kunnen gebruiken in de toekomst en zo de energietransitie een duwtje in de rug geven.

Het onderzoek was al een reis op zichzelf. Corona heeft het onderzoek wat bemoeilijkt, omdat grote bijeenkomsten afgelast werden en straatgesprekken lastig te voeren waren. Gelukkig is het in het begin van het onderzoekstraject gelukt een aantal bijeenkomsten te bezoeken en later om digitaal bij veel overleggen en bijeenkomsten aanwezig te zijn. Veel gesprekken met inwoners hebben digitaal plaatsgevonden. Wanneer het kon hebben gesprekken fysiek maar op gepaste afstand plaatsgevonden.

Bij deze dank ik eenieder die heeft meegewerkt aan dit onderzoek. In de eerste plaats Pim de Ridder die mij de opdracht gaf dit antropologische onderzoek te doen en Bas Kohler die met zijn tekeningen het verhaal nog tastbaarder en beter deelbaar gemaakt heeft.

Daarnaast wil ik het bestuur van het Traais Energie Collectief bedanken die het goed vond dat ik bij vergaderingen aanschoof en mij een kijkje in de keuken liet nemen. Het is best spannend wanneer iemand ineens zo over je schouder meekijkt. Ik heb er alle waardering voor dat dit mocht. Ook wil ik alle medewerkers van de Traaise Energie Maatschappij (TREM) en alle vrijwilligers van het TEC bedanken evenals de medewerkers van Wiek II en Izzy Projects. Keer op keer mocht ik hen bevragen en meekijken hoe ze bijeenkomsten organiseerden en hun werk deden.

Ik dank ook alle inwoners van Terheijden die mij te woord hebben gestaan. Niet een keer kreeg ik te horen dat er geen tijd was. Ik kreeg veel positieve verhalen te horen maar ook de mindere kanten werden benoemd. Dank ook aan de gemeente Drimmelen voor het informatieve gesprek. Dank allemaal voor jullie flexibiliteit in tijden van corona. In betere tijden hoop ik nog veel bijeenkomsten te mogen bijwonen met een echt Traais TEC biertje erbij.

Een goede reis gewenst!

Bunnik, 26 maart 2021, Ragnhild Scheifes

Inhoud

1. Proloog	5
2. De oproep tot avontuur	9
2.1 Het begin	10
3. Samen bouwen aan een energieneutraal Terheijden	11
3.1 Geboorte Traais Energie Collectief	12
3.2 Wie doen er mee?	12
3.3 Duwtje in de rug	13
4. Vrijwillig versus professioneel	14
4.1 TEC versus TREM	15
4.2 Antropologisch perspectief	15
4.3 Niet alles gaat vlekkeloos	17
5. Samen bouwen aan de toekomst vervolg	19
5.1 Samenbouwen aan de projecten gaat met vallen en opstaan	20
5.2 Samen nadenken over de energiebouwrij	20
5.3 Investeren in de projecten door middel van Bouwstenen	20
5.4 Zelf aan de slag met de RRE-subsidie (Regeling Reductie Energiegebruik)	21
6. De dolk	22
6.1 Improvisatiekracht	23
6.2 Het zonnepark De Bergen	23
6.3 De windmolen De Noord	24
7. De wederopstanding	25
7.1 Terug naar de oorsprong	26
7.2 Vervolg van de reis	26
8. Ingrediënten voor een succesvol initiatief: de gereedschapskist	27
A) De verkenning	29
B) Het begin	30
C) En verder	30
D) De organisatie	31
E) Randvoorwaarden	32
F) Aandachtspunten	32
Inspiratiebronnen en verantwoording	33

Inleiding

Dit verhaal is geschreven als een Heldenreis. De structuur van de Heldenreis is gebaseerd op het gedachtegoed van de antropoloog Joseph Campbell. De Heldenreis omschrijft mensen die een persoonlijke transformatie ondergaan en daarbij door verschillende fases gaan. Deze fases zijn terug te vinden in de verschillende hoofdstukken. Noot daarbij is wel dat de fases zijn vormgegeven zoals waargenomen in het onderzoek in Terheijden. Dit leidt uiteindelijk in het laatste hoofdstuk tot een lijst met ingrediënten voor toekomstige maar ook voor al bestaande energie-initiatieven. Het zijn ingrediënten die direct uit dit onderzoek afgeleid zijn. (*Bouma, 2010*)

Dit is het verhaal van een reis die nog maar net begonnen is en waarvan het einddoel, als dat al bestaat, nog in de toekomst ligt. Dit betekent ook dat met het opschrijven van dit verhaal de inhoud alweer in beweging is. Want de reis wacht niet. Dit verhaal is een tussenstop vanuit een antropologisch perspectief. Een verhaal over de mensen en hun drijfveren en twijfels.

① proloog

Tekst van Sabine Eijkholt bij eenjarig bestaan TEC:

*Ik moet jullie iets vertellen,
Het is een verhaal over energie....
Een plan,
Een idee....*

*Samen kunnen we de toekomst van Terheijden veranderen.
We nemen het heft in eigen handen
En maken Terheijden in acht jaar tijd energieneutraal.*

*Het mooie is dat we energie genoeg hebben...
Meer dan genoeg*

*1971 was een belangrijk jaar voor Terheijden.
We deden iets bijzonders.
Met z'n allen puzzelden we ons zwembad bij elkaar
20.000 gulden
We dachten misschien dat het onmogelijk was,
Maar het lukte.*

*Het puzzelbad laat zien wat we samen kunnen bereiken.
Het is onze geschiedenis en het is onze toekomst.
Want waarom zouden we niet nog eens samen een puzzel kunnen maken
Een energie – puzzel*

*We hebben wind op de Noord
Zon op daken en akkers
Warmte in De Mark en in de bodem
Dat is energie waar we eindeloos mee vooruit kunnen,
Wat als we die energie nou eens gaan gebruiken...*

*We zouden eigenaren kunnen zijn van energie,
Zelfvoorzienend en schoon.
Los van grote energiebedrijven
En de opbrengst? Die komt terug naar ons dorp.
Een sterker dorp*

Zou dat niet gaaf zijn.

Zo begon het allemaal voor de Terheijdenaren. Maar eerst even een stapje verder terug. Wie zijn dat eigenlijk, die Terheijdenaren? Wat is dat voor een dorp, Terheijden?

Terheijden, oftewel Traaie voor de insiders, is een Brabants dorp in de gemeente Drimmelen waar het sinds 1997 onderdeel van is. Breda ligt op een steenworp afstand. Het ligt als een soort eiland tussen de rivier de Mark, de A16, de A59 en de N285. In Terheijden wonen pak hem beet 6.250 mensen. Het Terheijden van vandaag heeft een aantal karakteristieke kenmerken die verwijzen naar de geschiedenis van het dorp, zoals de molen De Arend, de Antonius Abtkerk, de Schans, de haven.

Het dorp Terheijden is ontstaan in de Middeleeuwen op een zandrug die parallel aan de Mark lag. Er ontstond een straatdorp. In 1348 wordt de naam Terheijden voor het eerst genoemd. Het is een dorp op het zand en ligt tegen de klei aan. Het was een arm dorp waar de mensen elkaar nodig hadden om

te overleven. Het dorp heeft veel te verduren gehad. Door het ontbreken van goede dijken had het water uit de Noordzee vrij spel. In 1421 brak het water geregeld door de dijken heen. Ook de Tachtigjarige Oorlog heeft veel invloed op het dorp gehad. Er werd aan de rand van het dorp gevochten door de Staatse en Spaanse troepen. De Schans is daar nog een stille getuige van.

Na deze roerige start kwamen er rustigere tijden voor het toen nog kleine boeren- en ambachtsdorp. Tot het vanaf de jaren 60 begint aan een groei van 1000 naar 6000 inwoners. Sommige inwoners spreken nog over het oude dorp van voor die tijd. Er ontstaan nieuwe wijken en nieuwe scholen. Er komen nieuwe mensen wonen die zichzelf ook Traaienaren gaan noemen en zich verbonden voelen met het dorp. Samen wordt er carnaval gevierd en iedereen kent het Traaisevolkslied en zingt het uit volle borst mee.

Het Traaise volkslied:

*Hoe mooi is ons Traaie in 't Brabantse land,
de bossen, de weiden, en rondom 't zand.
De schaans en de meulen, de merk en de kerk,
voor jou, o mijn Traaie, maak ik me graag sterk.*

*Traaie is de parel in 't weidse land,
stilte, rust en vriendschap gaan hier hand in hand.
Traaie heeft karakter, hier voel ik me fijn,
voor jou, o mijn Traaie, zal ik er altijd zijn.*

*Hoe mooi is ons Traaie in 't Brabantse land,
de bossen, de weiden, en rondom 't zand.
De schaans en de meulen, de merk en de kerk,
voor jou, o mijn Traaie, maak ik me graag sterk.*

*In mijn hart blijft Traaie 't dorp waar ik van hou,
ik voel me hier geborgen, waar vind je dat nou.
Men voelt zich verbonden, weggaan vindt men erg,
uit Traaie- Made- Drimmelen- Zwaluw- Wagenberg.*

*Hoe mooi is ons Traaie in 't Brabantse land,
de bossen, de weiden, en rondom 't zand.
De schaans en de meulen, de merk en de kerk,
voor jou, o mijn Traaie, maak ik me graag sterk.*

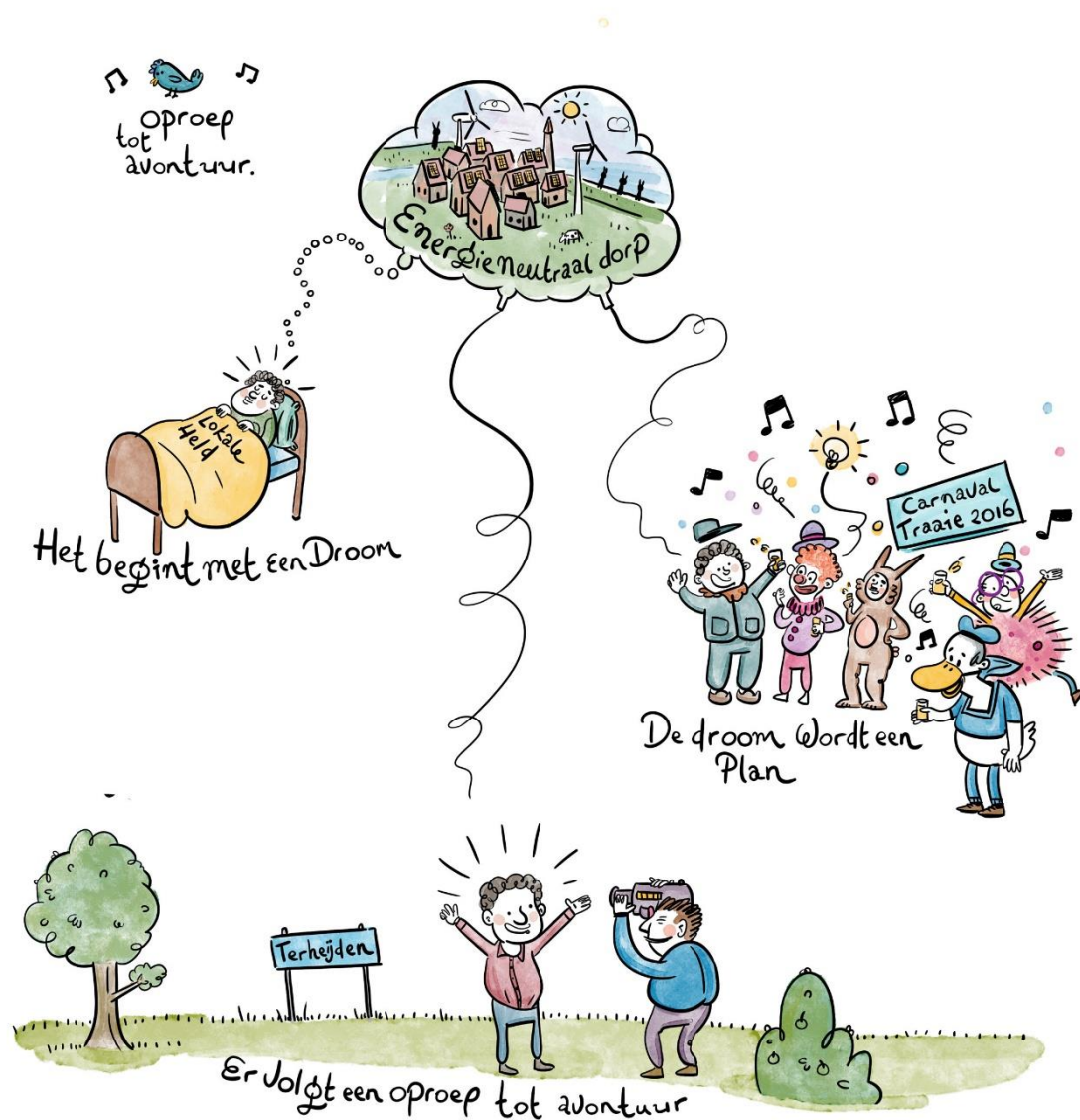
Heel wat Traaienaren zijn ook geboren in Terheijden. Sommigen zijn er weggegaan, soms al in hun kinderjaren, maar weer teruggekomen. Wat bindt de Traaienaren nou aan Terheijden? De beste worstenbroodjes van Brabant, aldus de podcast De Rode Lantaarn, of zijn het toch De Molen en de Schans? Er is niet een eenduidig antwoord te geven. Misschien gaat het gewoon om het wonen in een dorp dat centraal ligt. Dicht bij Breda en Rotterdam. Een leefbaar, sterk dorp dat van alle gemakken voorzien is en waar binnen de gemoedelijke dorpse sfeer voor iedereen wat te beleven valt. In de loop der tijd is er een bloeiend verenigingsleven ontstaan in Terheijden. Denk aan de lokale sportverenigingen, voetbal, tennis, roeien maar ook een ijsbaan.

Terheijden was een politiek actief dorp. De nieuwkomers in Terheijden waren ook politiek actief. Samen probeerde de mensen wat van het dorp te maken. De handen werden ineengeslagen om er samen iets voor elkaar te krijgen. Net als vroeger toen de mensen in het oude dorp van elkaar afhankelijk waren. Samen ben je sterker. Het Puzzelbad dat in de proloog (tekst van Sabine Eijkholt)

genoemd wordt, is hier een goed voorbeeld van. Samen is er geld ingezameld om dit zwembad te realiseren. Een eerste crowdfundingactie voor het woord überhaupt bestond. Inwoners konden puzzelstukjes van een paar gulden kopen en zo is het bedrag bij elkaar gepuzzeld dat de gemeente tekortkwam voor de realisatie van het bad. Zo'n zelfde soort actie is er ook gedaan voor het behoud van de Sint Antonius Abtkerk. In Terheijden komen ze voor zichzelf op en bundelen ze de krachten voor een leefbaar en sterk dorp.

En dan is er nog Spraakvermaak, het Traaise podium voor discussie en gesprek. Hier laat Terheijden laat van zich horen. Zoals ze zelf zeggen: de talkshow waarover gesproken wordt! Met spraakmakende gasten, discussies, humor en muziek. Terheijden laat van zich horen, maar luistert ook naar interessante verhalen van buiten.

② De oproep tot avontuur

2.1 Het begin

“De potentiële bouwers van windmolens langs de A16 ondertekenden onlangs een ‘green deal’ met de gemeenten Breda, Drimmelen, Moerdijk en Zundert en de provincie Noord-Brabant”

Green Deal voor windmolens langs A16. (2017, 20 april). Traais Energie Collectief.

<https://traaisenergiecollectief.nl/nieuws/green-deal-voor-windmolens-langs-a16/>

Net als in elk dorp in Nederland dringt ook in Terheijden het besef door dat de wereld verandert. Lokale betrokkenheid, klimaat, onafhankelijkheid. Ingrediënten voor...

En zo begint er langzaam iets te broeien in Terheijden. In 2016 wordt een eerste zaadje geplant. Er is een Terheijdenaar die al een tijdje met een idee rondloopt, of beter: een droom, en de eerste blaadjes beginnen te groeien. De eerste puzzelstukjes worden gelegd. De oproep tot avontuur is daar!

Deze geboren Terheijdenaar is Pim de Ridder. Zijn ouders en familie wonen in Terheijden en hij kent veel mensen in het dorp. In zijn professionele leven is hij met zijn bedrijf Izzy Projects werkzaam in de energietransitie. Hij ontwikkelt grootschalige energieprojecten, denk daarbij aan windmolens en zonnevelden. De laatste jaren heeft hij hierin steeds meer de samenwerking met lokale initiatieven opgezocht. Met zijn bedrijf helpt hij burgers bij het opzetten van duurzame initiatieven. Zo staat hij aan de wieg van Wiek II, Windpower Nijmegen en windpark Nijmegen Betuwe, lokale initiatieven in Nijmegen (zijn huidige woonplaats) en de regio Arnhem waar duurzame projecten samen met inwoners worden ontwikkeld. Ervaring die goed van pas komt in Terheijden. Pim droomt ervan om het dorp van zijn jeugd, waar hij zich nog steeds sterk verbonden mee voelt, energieneutraal te maken. Een grote droom. Kan dat lukken? En hoe denken de Terheijdenaren hier over?

Het begon in de winter van 2016 vlak voor carnaval, in gesprek met vrienden, met een biertje erbij. Even peilen wat zij van dit idee vonden. Zo kwam hij ook in gesprek met Theo den Exter, zijn oude buurman en tevens programmamaker bij Spraakvermaak. Met hem en Petra Kimmel, ook programmamaker bij Spraakvermaak, ontstond het plan om over zijn ideeën een film te maken voor de videorubriek van Spraakvermaak. Want zoals ik al eerder vertelde, is Spraakvermaak het Traaise podium voor discussie en gesprek. Wat werkt er beter dan je plannen te ontvouwen met behulp van een al bestaand en gerespecteerd podium?

De droom: een energieneutraal dorp voor en van de Terheijdenaren. En nog mooier: met opbrengsten voor het dorp. Een dorp met een eigen warmtenet dat warmte en energie uit de Mark haalt, met windmolen De Noord, het zonnepark De Bergen, met aardwarmte uit de Bergen, met zonnepanelen op daken, energiebesparing voor de woningen. Met geld uit projecten dat geïnvesteerd kan worden in “het Sterker Dorp”. Echt iets van en voor het dorp zelf. Vergelijkbaar met toen Terheijden nog een eigen gemeente was. Betrokken bij je eigen dorp. Wat als? Wat als we in Terheijden nou eens zelfvoorzienend worden? De Energievrijstaat Terheijden. Wie doet er mee? Wie wil er mee denken over dit idee? Het is toch mooi om nog eens samen te puzzelen en ditmaal niet aan een zwembad maar aan ons eigen energiesysteem. Wie roept er: Ja-da-wil-ik!

14 juni 2017: eerste bijeenkomst in het Witte Kerkje waar de Traaise Energiepuzzel wordt toegelicht. Het Collectief van en voor Terheijdenaren wil zelf lokale, duurzame energie gaan opwekken. De opbrengsten komen ten goede aan de inwoners en het dorp.

Wevers, C. (2017, 10 juli). Traais Energie Collectief van start. Traais Energie Collectief.

<https://traaisenergiecollectief.nl/nieuws/traais-energie-collectief-van-start/>

③ Samen bouwen aan de energievrijstaat Terheijden

3.1 Geboorte Traais Energie Collectief

Zoals het gaat met dit soort wilde ideeën: ze moeten groeien en rijpen. Niet iedereen er is er gelijk voor te porren, maar er ontstaat wel beweging. Er wordt nagedacht over een naam die echt bij Terheijden past. Terheijden, Traaie: dat staat voor gezellig en laagdrempelig, het Traais Energie Collectief (TEC) wordt geboren. Later werd de naam Traaie, geïnspireerd door het TEC, ook gebruikt voor het toerismebureau Toeristisch Traaie. Er worden Meet Ups georganiseerd om nog meer mensen over het idee te vertellen. Het TEC heeft wel een lichte voorsprong op andere nieuwe lokale energie coöperaties. Pim heeft met zijn kompanen al een blauwdruk voor een energieneutraal dorp bedacht. Hierover willen ze samen met de Terheijdenaren nadenken. Ook over de organisatorische vorm van het collectief moet nagedacht worden.

Tijdens een van de eerste Meet Ups wordt een oproep gedaan om mee te denken over het toch wel ambitieuze idee. Zo ontstaat de 'Club van 25', allemaal betrokken inwoners uit Terheijden. De naam ontstond gaandeweg toen het aantal op 25 leden uitkwam. Deze club komt al snel tot de conclusie dat een coöperatie de beste vorm is. Een aantal mensen staat op als gevraagd wordt wie er in het bestuur wil. Daarnaast worden er werkgroepen samengesteld: financiën, techniek, communicatie en de doeners. Op 22 mei 2018 is de oprichting van de coöperatie het Traais Energie Collectief een feit.

“Een officieel en feestelijk moment bij Notariskantoor Terheijden. Theo den Exter, Daphne Smolderen-Pieterman, Sander Lodewikus (bestuurders TEC) en Pim de Ridder (initiatiefnemer TEC) zetten hun handtekening onder de statuten van het Traais Energie Collectief. De coöperatie is dinsdag 22 mei officieel opgericht.”

Lodewikus, H. (2018, 10 juli). Traais Energie Collectief officieel opgericht met ondertekening statuten. Traais Energie Collectief. <https://traaisenergiecollectief.nl/nieuws/de-cooperatie-is-officieel-opgericht/>

Ondertussen worden er nog steeds Meet Ups in het Witte Kerkje georganiseerd waar de boodschap van een energieneutraal, sterk 'en eigenwijs' dorp herhaald wordt. Deze Meet Ups worden goed bezocht. Tijdens de Meet Ups worden mensen opgeroepen lid te worden van het TEC en zo het initiatief te steunen. Uit gesprekken met bezoekers van de Meet Ups bleek dat ze erg te spreken waren over de manier van organiseren van de bijeenkomsten. Een combinatie van gezelligheid en professionaliteit. Men gaf aan trots te zijn dat Terheijdenaars hun dorpsgenoten zo goed konden enthousiasmeren en aanzetten tot het samen ergens de schouders onder te zetten. Genoemde voorbeelden hierbij waren het Puzzelbad en de Sint Antonius Abt.

Het aantal leden van het TEC groeit gestaag. Mensen komen graag naar de bijeenkomsten omdat ze een professionele uitstraling hebben. Het geluid is goed, het licht is goed, en er wordt een duidelijk en helder verhaal verteld. Dan geloof je wat er verteld wordt. Er heerst een positieve sfeer en het is gezellig. Een creatieve aanpak met een tekenaar erbij en een biertje: een gevoel van saamhorigheid en samen aanpakken. Maar wat ook een belangrijk element is: er wordt een eerlijk verhaal verteld over de kansen en hindernissen, over de ontdekkingstocht die het is om Terheijden energieneutraal te maken.

3.2 Wie doen er mee?

Je kunt in Terheijden niet spreken over dé Terheijdenaar. Toch weet het TEC met het verhaal zowel oude als nieuwe Terheijdenaren en zelfs niet-Terheijdenaren aan te spreken en over te halen lid te worden omdat ze het idee steunen of binding met het dorp voelen. Het heeft hierin zeker geholpen dat het bestuur en de club van 25 bestaat uit een heel gemixt gezelschap. Variërend van mensen die al generaties lang in Terheijden wonen tot import uit de jaren 60/70 of nog recenter. Jong en oud, man en vrouw. Inmiddels (in 2020) staat de teller op meer dan 500 leden en naar schatting zo'n 100 donateurs die buiten Terheijden wonen. En dat op een inwoneraantal van 6250 inwoners. Een stevig aantal voor een initiatief dat nog niet zo lang geleden van start ging en waar de projecten nog moeten gaan draaien.

Maar waarom worden Terheijdenaren lid van de coöperatie? Welke redenen hebben ze om mee te doen. Er zijn verschillende redenen op te noemen. Hoewel de meesten niet primair met duurzaamheid bezig zijn, is er een groep die meedoet omdat ze het klimaat en de toekomst van de wereld belangrijk vindt en van mening is dat iedereen daar zijn steentje aan bij moet dragen. Er zijn mensen die graag af willen van de heerschappij van de grote spelers op de energiemarkt. Er is ook een groep mensen die graag betrokken is bij haar eigen leefomgeving en het vooral belangrijk vindt dat het prettig wonen is in Terheijden en zich daar graag voor inzet. De eigen energievoorziening is daar een onderdeel van. Natuurlijk zit er ook overlap in deze groepen. Er zijn ook mensen die meedoen omdat ze iemand kennen die actief betrokken is en daarom ook maar lid zijn geworden. Zoveel kost het immers niet. Tot slot zijn er mensen actief bij het TEC betrokken geraakt omdat ze graag nieuwe mensen wilden leren kennen in Terheijden, bijvoorbeeld omdat ze er net zijn komen wonen.

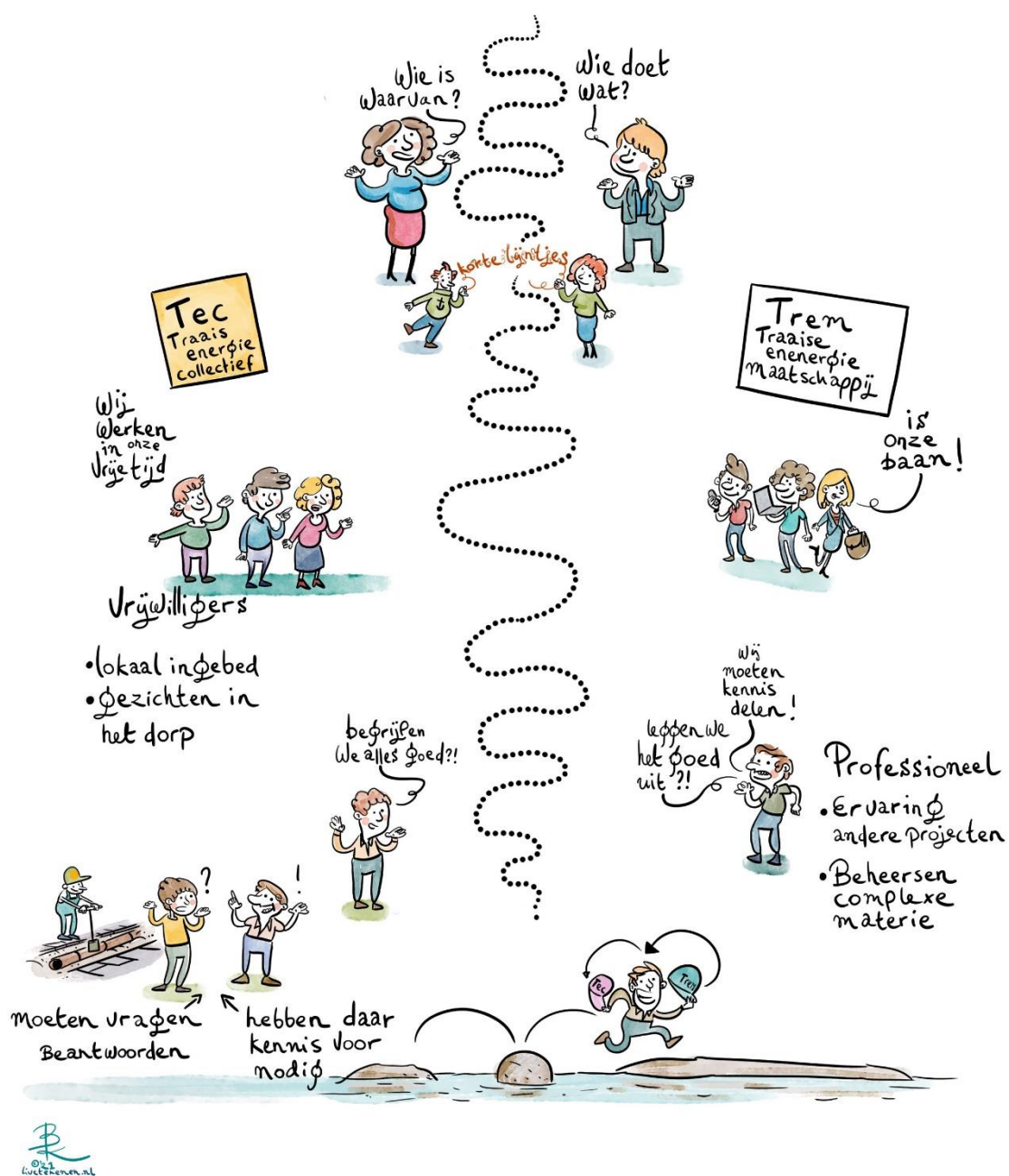
3.3 Duwtje in de rug

Naast een groeiend leden aantal, weet het initiatief een rijksbijdrage binnen te halen voor het aardgasvrij maken van wijken. Dit helpt bij het vergaren van het startkapitaal voor het warmtenet en maakt het project financieel aantrekkelijk. Er wordt een vergunning voor een zonnepark verkregen en er wordt goed samengewerkt met de gemeente voor het aanleggen van het warmtenet.

Het feit dat er achter het TEC een professionele organisatie schuilgaat die kan varen op ervaring die opgedaan is in andere lokale projecten in de Arnhem Nijmegen regio, heeft ook zeker het TEC een duwtje in de rug gegeven. Izzy projects het bedrijf van Pim en ook Brabantse Duurzame Werken, het bedrijf van Jan Willem van Dingen, hebben risico genomen door te investeren in de nog niet bestaande projecten.

Samengevat: de basis voor het begin is gelegd: een groot deel van de inwoners staan in de aan-stand. Ze worden betrokken en kunnen meedenken. En er is budget om een professionele organisatie te creëren die er alles aan kan doen om de projecten die onderdeel zijn van het plan te laten slagen.

4 Vrijwillig Versus professioneel

4.1 TEC versus TREM

Om te beginnen enige uitleg over de organisatie TEC versus TREM. Voor het professioneel ontwikkelen en uitvoeren van het energieneutraal plan voor Terheijden is de Traaise Energie Maatschappij (TREM) opgericht.

“Woensdag 18 december 2019 zetten wethouder Jürgen Vissers -namens de gemeente Drimmelen- en Jan Willem Dingen en Pim de Ridder -namens de Traaise Energie Maatschappij- hun handtekening onder een lang verwachte samenwerking. De overeenkomst is een belangrijke stap richting eigen, duurzame warmte voor Terheijden, geleverd door het Eerste Traaise Warmtebedrijf.”

De Traaise Energie Maatschappij (TREM) is de werkmaatschappij van het Traais Energie Collectief. Deze maatschappij wordt de formele eigenaar van het Eerste Traaise Warmtebedrijf (ETW), dat in 2020 concreet vorm moet krijgen. ETW gaat via het nieuwe warmtenetwerk duurzame warmte leveren aan inwoners van Terheijden. In de samenwerkingsovereenkomst zijn belangrijke afspraken gemaakt over de eigendom van het warmtenetwerk, de toegekende rijksbijdrage en het afnemen van warmte door de gemeente.

Lodewikus, H. (2019, 19 december). TEC en gemeente Drimmelen bekrachtigen samenwerking. Traais Energie Collectief. <https://traaisenergiecollectief.nl/nieuws/samenwerkingsovereenkomst-traais-energie-collectief-met-gemeente-drimmelen/>

Het uiteindelijke doel is dat de Terheijdenaren zelf de zeggenschap krijgen over hun eigen energievoorziening. Om deze rede heeft het TEC een prioriteitsaandeel in de TREM. Dit prioriteitsaandeel is gekoppeld aan een aantal essentiële onderwerpen waarop instemming van het TEC vereist is. Daarnaast is er een optie (officieel heet dit een call-optie) om uiterlijk mei 2025 de aandelen van de TREM over te nemen tegen nominale waarde, dit komt neer op zo goed als ‘om niet’. Het doel hiervan is dat de TREM straks geheel in handen van de Terheijdenaren is (en niet van Izzy projects of de Brabantse Duurzame Werken). Het prioriteitsaandeel de (call-optie) en daarnaast een zetel van het TEC in de Raad van Commissarissen van de TREM geeft het TEC garantie op medesturing.

De grens tussen de taken en verantwoordelijkheden van het TEC-bestuur en de TREM is niet hard. Het is niet vreemd dat er veel overlap is. Bij veel lokale energie-initiatieven zie je betrokkenheid van mensen die professioneel ook in de energietransitie of communicatie werkzaam zijn. Dit is aan de ene kant de kracht van de organisatie, want de lijntjes zijn kort. Iedereen die betrokken is bij energieneutraal Terheijden, of het nu professioneel of vrijwillig is, gelooft in het plan en wil zich hiervoor inzetten. Aan de andere kant kan dit voor ruis zorgen. Doe je de uitvoering die je zelf bestuurt? Wie is waar verantwoordelijk voor? Spreken we dezelfde taal? Ben je van de ene of de andere kant of misschien van alle twee? Of is dit niet zo belangrijk? Het kan ook voor onbegrip van buiten zorgen. Hoe zit die organisatie eigenlijk in elkaar?

4.2 Antropologisch perspectief

Edgar Schein een cultureel antropoloog heeft veel over de harde en zachte kanten van organisatieculturen geschreven. Waarbij het belangrijk is dat de harde en de zachte kant in balans zijn. Hij heeft hier een organisatiemodel voor ontwikkeld. Soms gaat het mis aan de ene kant doordat aan de andere kant iets ontbreekt. Neem bijvoorbeeld vertrouwen. Dit is de zachte kant, de interne afstemming. Het TEC heeft vertrouwen als belangrijke waarde in samenwerking met de TREM. Maar op het moment dat ze geen zicht heeft op de resultaten en welke middelen worden gebruikt, gaat dit vertrouwen wankelen. Dan is het belangrijk daar heldere afspraken over te maken, zodat er weer een balans ontstaat. Dit organiseer je aan de externe aanpassingskant door bijvoorbeeld samenwerkingsovereenkomsten. Waar vervolgens dan weer interne afstemming over plaats moet vinden. Het is een constante zoektocht naar balans tussen deze twee kanten. Zeker als het gaat om de samenwerking tussen een vrijwillige en een professionele organisatie. (Braun, 2015)

Hoe culturen worden gevormd (*model van Schein, Braun, 2015*)

Externe aanpassing	Interne afstemming
- Missie en strategie - Doelen - Middelen - Resultaatmeting - Correctie strategieën	- Taal en humor - Groepsgrenzen, structuur - Macht en status - Vriendschap, liefde, intimiteit - Straf en beloning - Het onverklaarbare verklaren

Een ander aandachtspunt is de onbalans in beschikbare tijd. Vrijwilligers doen alles in hun vrije tijd. Wanneer betaald werk bijvoorbeeld ineens meer tijd vraagt, kan dit betekenen dat de vrijwillige inzet voor het TEC afneemt. Door de complexe en intensieve taak die er voor het TEC-bestuur is weggelegd, is het niet makkelijk om goede bestuursleden te vinden. Het is van belang dat er verschillende type mensen met verschillende competenties in dit bestuur zitten om zo de verbinding met de samenleving zo groot mogelijk te houden.

Toch weet het TEC naar buiten toe een krachtig beeld van een hechte organisatie neer te zetten. Een van de sterke punten is dat ook in de TREM mensen werken die uit Terheijden komen. Zij voelen zich sterk verbonden met het dorp en zijn bereid snel te schakelen als er ergens een probleem is. Zelfs in het weekend wordt iemand die zich zorgen maakt over de aansluiting van het warmtenet, thuis opgezocht. Wanneer de professionele organisatie ver van het dorp af had gestaan, had dit niet zo gewerkt. Dit zorgt voor een enorme vertrouwensfactor.

Het werkt ook andersom. Terheijden heeft de eigenschap om niet-Terheijdenaren die er hun best voor doen, toe te laten tot haar gemeenschap. Zo voelen ook de niet-Terheijdenaren in de TREM een band met het dorp en met het TEC.

De formele structuur van het TEC heeft gaandeweg vorm gekregen. Hoe dit er allemaal uit moest gaan zien, is een intensief traject geweest waarin het bestuur van het TEC met de professionals van de TREM samengewerkt heeft. Een bestuurslid gaf aan dat je als bestuurslid tegen dit groeiproces moet kunnen. Nog niet alles ligt vast. De grote uitdaging daarbij was de kennisongelijkheid. Wat moet je als vrijwillige bestuurder weten om te kunnen besturen over technisch inhoudelijk ingewikkelde projecten? Waar ben je wel van en waar ben je niet van? Deze samenwerking is grotendeels gebaseerd op vertrouwen. Dat Pim een Terheijdenaar is, heeft gezorgd voor dit basisvertrouwen.

De onbalans in kennis is wel een van de grootste uitdagingen voor het TEC bestuur en de TREM. Voor de TREM is het de kunst om de juiste kennis op hoofdlijnen en in begrijpbare taal te delen met het bestuur van het TEC, zodat zij weten hoe de projecten ervoor staan en waar ze beslissingen moeten nemen. Een basis van vertrouwen is daar heel belangrijke voor, maar doordat het initiatief groter werd, was het zaak de formele kanten ook goed te regelen (zie Schein). Voor de toekomst is het belangrijk steeds te blijven kijken wat er werkt en wat niet en hierover in gesprek te blijven.

Ook voor de organisatie geldt dat professionaliteit samengaat met gezelligheid. Niet te formeel en afstandelijk, maar samen met op zijn tijd een zelf gebrouwen biertje erbij.

4.3 Niet alles gaat vlekkeloos

Zoals dat gaat met pionieren: het is een kwestie van vallen en weer opstaan. Niet iedereen wil meteen meedoen. Al is het moeilijk in Terheijden iemand te vinden die het TEC niet kent. Om het TEC heen bevindt zich een kring van geïnteresseerden die het initiatief wel in de gaten houdt, maar geen lid zijn. Je hebt de groep van 'eerst zien dan geloven' of op zijn Terheijdens: 'Het lukt zeker niet, hè?' Van deze groep zijn sommigen ondertussen ook lid geworden. En dan is er nog een groep die het allemaal onzin vindt. Sommigen van hen geloven niet in het klimaat-verander-verhaal en weer anderen vinden het allemaal niet nodig en gedoe om niks. Er is ook een groep die aangeeft dat het nog niet voor hen is omdat ze niet aan het warmtenet wonen. De communicatie over het hele verhaal van het TEC heeft hen niet goed bereikt. Iedereen gelijk meekrijgen in het plan is een utopie.

Tijdens de aanleg van het warmtenet heeft de straat lang opengelegen. Het warmtenet kon zo snel aangelegd worden omdat de straat toch open moest omdat de gemeente de riolering ging vervangen. Zoals dat heet: werk met werk maken. In het dorp ontstond alleen al snel het verhaal dat het door het TEC kwam dat de straat openlag en de winkels moeilijk bereikbaar waren. Dit verhaal is zeer hardnekkig en blijft bestaan ondanks weerlegging door het TEC en de gemeente.

Dan is er nog het ongeloof in de financiële haalbaarheid van het warmtenet. Dit wordt beargumenteerd met: 'We moeten straks allemaal verplicht een dure warmtepomp aanschaffen en dan zijn we straks afhankelijk van 1 aanbieder en kunnen we niet meer kiezen bij wie we warmte afnemen'. Ook deze verhalen worden keer op keer door het TEC weerlegd, maar blijken hardnekkig. Hier ligt gelijk de moeilijkheid voor het warmtenet. Niemand wil investeren in een warmtenet zonder klanten en niemand wil klant worden van een warmtenet dat niet bestaat. Daarom is de rijksbijdrage zo belangrijk om het plan te kunnen starten en is het een uitdaging zoveel mogelijk mensen mee te krijgen.

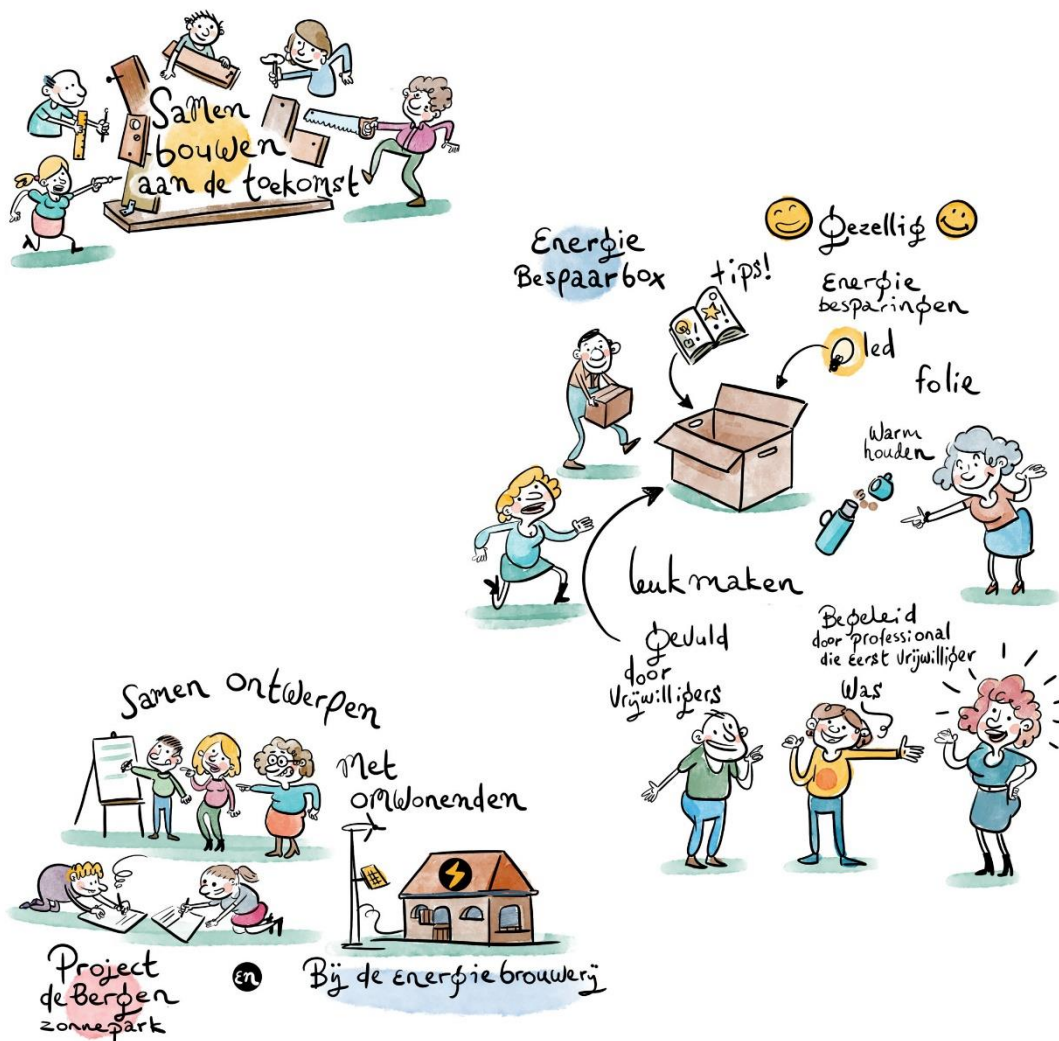
Tot slot roept bij sommigen het idee dat er een professionele partij meedoet, wantrouwen op: 'Die gaan er straks vast vandoor met het geld en dan blijft er niks over voor ons dorp.'

Interne weerstand is er ook. Het plan voor Terheijden bestaat uit grote projecten. Zonder professionele inzet zijn deze projecten, zeker de aanleg van een warmtenet, niet haalbaar. Hier ontstaat ook meteen het spanningsveld met de inzet van vrijwilligers. Zo wilde de Financiële werkgroep, bestaande uit vrijwilligers, graag snappen hoe het financiële plaatje er uit zien en hierover meedenken. Door het professionele gehalte van het project was het erg ingewikkeld voor de Financiële werkgroep om alle details te volgen. Het was voor de groep moeilijk toegevoegde waarde te vinden. Dit heeft uiteindelijk tot het stilvallen en opheffen van de Financiële werkgroep geleid. De les die hieruit getrokken kan worden, is dat het goed is van tevoren af te spreken binnen welke ruimte er meegedacht kan worden in zo'n groot project. Wie is verantwoordelijk voor wat? Dit geldt in het algemeen voor de samenwerking tussen een professionele organisatie en een organisatie van vrijwilligers. Daarover later meer.

Dan is er nog een andere kant van het verhaal. Het is een verhaal van pionieren. Dit betekent uitproberen en soms ook de route opnieuw bepalen. Aan de ene kant het verhaal goed vertellen, maar aan de andere kant ook laten zien dat het werkt. De het-lukt-zeker-niet-eerst-zien-dan-geloven-mensen komen pas in beweging als ze daadwerkelijk merken dat de projecten werken. Daarbij is het warmtenet het belangrijkste voorbeeld. Hoe kun je ervoor zorgen dat mensen gaan geloven dat het werkt? De eerste huishoudens die daadwerkelijk aangesloten worden op het warmtenet kunnen fungeren als ambassadeurs van het project. Ze moeten daarin goed begeleid worden. In de aanpak van die begeleiding zijn stappen gezet.

Tot slot is het een kunst om te blijven communiceren nadat de eerste euforie voorbij is. Ook als de eerste projecten nog moeten gaan draaien. Inwoners moeten steeds opnieuw meegenomen worden in de reis van het TEC. Dit vraagt veel uitleg. Ook de gemeente heeft hier een rol in. Door het steunen van een initiatief kunnen ze zorgen voor een goed fundament onder het initiatief. Neem als voorbeeld de aanleg van het warmtenet en de straat die openligt. Door werk van de gemeente lag de straat langer open dan gepland. Sommige inwoners hadden het idee dat dit door het warmtenet kwam. Hier goed over communiceren met de inwoners helpt enorm.

5 Samen bouwen aan de toekomst deel II

Hoe kom je nou van ‘Het lukt zeker niet, hè?’, naar ‘Ja da wil ik!’ . Van focus op projecten naar het verhaal van het TEC: Een energieneutraal Terheijden.

Randvoorwaarden zijn een sterk professioneel team dat voor een deel bestaat uit Terheijdenaren en een vrijwillige organisatie die samen in staat zijn te schakelen met de inwoners van Terheijden. Een organisatie die kan varen op de ervaring van andere coöperaties doordat er een sterke band is met deze coöperaties. Zo werken medewerkers van Wiek-II in de flexibele schil mee aan de projecten in Terheijden. Peer to peer, meedenken, adviseren, ondersteunen en kennisdeling heeft zeker in de opstartfase het TEC enorm geholpen. Het TEC is ook in staat gebleken op een creatieve wijze te communiceren. De Meet Ups zijn hier een voorbeeld van. Daarbij is er gebruik gemaakt van een creatief brein. Hij heeft bijvoorbeeld de energiepuzzeltafel ontworpen die het verhaal van een energieneutraal Terheijden vertelt en het mini panorama theater (waarin het verhaal van de proloog verteld wordt). Allemaal middelen die helpen bij het vertellen van het verhaal van het TEC.

5.1 Samenbouwen aan de projecten gaat met vallen en opstaan.

Neem het zonnepark De Bergen. Het TEC had hier een plan voor gemaakt. Dit plan is eerst gedeeld met de omwonenden. Zij waren hier in het begin nog niet zo gecharmeerd van en hebben het gesprek gezocht. Ze maakten zich zorgen over hun woonplezier en over het verdwijnen van hun uitzicht. Met behulp van een mediator ontstond er een goed gesprek met de omwonenden. Ze hebben de randvoorwaarden gesteld en zijn samen met het TEC aan de slag gegaan met het ontwerp. Daar is een plan uit voortgekomen waar alle omwonenden zich in kunnen vinden.

5.2 Samen nadenken over de energiebrouwerij

Dit proces van overleg en samenwerken is herhaald bij de energiebrouwerij. Dit is een historische boerderij die omgebouwd wordt tot een energiecentrale. Hierin vindt de techniek van het warmtenet, gekoppeld aan het zonneveld en de windmolen, een plek. Er is ook een ruimte van waaruit het TEC en de TREM kunnen werken en die door het dorp gebruikt kan worden als ontmoetingsplek. In verschillende sessies met hulp van een architect die veel werkt met hergebruik van materialen en een binnenhuisarchitect hebben de Terheijdenaren meegedacht over de invulling van deze plek.

5.3 Investeren in de projecten door middel van Bouwstenen

Ook financieel kunnen de Terheijdenaren en andere geïnteresseerde leden investeren in de projecten. De eerste stap hiervoor is midden in de coronatijd genomen door het uitgeven van Traaise Bouwstenen (obligaties). Een investering voor de komende 4 jaar. Dit was een groot succes ondanks coronatijd en het risicoprofiel dat aan de bouwstenen gekoppeld zit. Ruim 200 mensen hebben deelgenomen wat resulteerde in 500.000 euro aan inschrijvingen. Naar verwachting zal er in 2021 of 2022 weer een ronde volgen, maar dan met een lager risicoprofiel.

“Inschrijving Traaise Bouwstenen geopend: De afgelopen jaren is hard gewerkt om een eigen energievoorziening voor Terheijden mogelijk te maken en zijn voorbereidingen getroffen voor een eigen windmolen op de Noord, een zonnepark aan de Bergen en ons eigen Traais Warmtenetwerk. Deze projecten vormen het fundament voor een duurzame energievoorziening van en voor de Terheijdenaren. We zijn zo goed als klaar met deze voorbereidende fase en maken ons op voor de volgende stap: de bouw van de projecten.

Om die stap te zetten krijg je als inwoner van Terheijden of daarbuiten nu voor het eerst de kans om niet alleen mee te denken en te praten, maar kun je ook financieel meebouwen. De Traaise Energie Maatschappij geeft daarvoor obligaties uit, de zogenaamde Traaise Bouwstenen. Door te investeren in een of meer Traaise Bouwstenen, laat je zien dat je de plannen van het Traais Energie Collectief

ondersteunt. De opbrengsten blijven in het dorp. Door samen de schouders eronder te zetten, versterken we op eigen kracht het fundament voor de Traaise energievoorziening.”

Lodewikus, H. (2020, 29 juni). Inschrijving Traaise Bouwstenen geopend. Traais Energie Collectief.

<https://traaisenergiecollectief.nl/nieuws/inschrijving-traaise-bouwstenen-geopend/>

5.4 Zelf aan de slag met de RRE-subsidie (Regeling Reductie Energiegebruik)

Met de gemeente Drimmelen is overeengekomen dat het TEC aan de slag kan met de RRE-subsidie voor Terheijden. Dit project is opgepakt door de vrijwilligers van de club van 25. Een inwonster die al jaren lid van het TEC is, maar die ook professioneel betrokken is bij het verduurzamen van bestaande woningen, heeft een plan van aanpak gemaakt. Door dat zij hier een professionele opdracht voor kreeg, kon er voldoende tijd en kennis geïnvesteerd worden om uiteindelijk samen een energiebox te ontwerpen en samen een boekje met energiebesparingstips te maken. De vrijwilligers weten als inwoners van Terheijden als geen ander wat werkt in Terheijden. Zo zijn de professionele en vrijwillige krachten optimaal met elkaar gecombineerd en is lering getrokken uit de ervaringen uit het verleden. Het mooie van dit project is dat het ook voor mensen met een kleine portemonnee haalbaar is. Waar de RRE-subsidie alleen voor koopwoningen beschikbaar is, heeft het TEC samen met de gemeente afgesproken dat ook huurders kunnen deelnemen door een extra bijdrage van de gemeente. Het project is een groot succes gebleken. Alle boxen, ruim 800 stuks, zijn in een dag uitgedeeld.

“Zaterdag 28 november 2020 bezorgden onze vrijwilligers 800 Energiebespaarboxen door heel Terheijden. De unieke actie kwam tot stand met de uitkering Regeling Reductie Energie (RRE) die we ontvingen van de Gemeente Drimmelen. Met deze uitkering kregen we de mogelijkheid om energiebesparing in Terheijden op de kaart te zetten.”

Lodewikus, H. (2020b, november 30). Energiebespaarboxen positief ontvangen. Traais Energie Collectief.

<https://traaisenergiecollectief.nl/nieuws/energiebespaarboxen-positief-ontvangen/>

Al deze projecten laten zien dat de inwoners betrokken willen zijn bij de ontwikkeling van de plannen. Professionele begeleiding is wel noodzakelijk, zodat de kaders van wat wel en wat niet mogelijk is, duidelijk zijn. Daarbij kunnen vrijwilligers soms de overstap maken naar professionele kracht.

6 De dolk

En dan is daar toch die dolk in de rug zoals het in een echt heldenverhaal gaat, niet alles gaat vanzelf. Als lokaal initiatief ben je afhankelijk van omgevingsfactoren, zoals beleid van de overheid. Je kan dan de hele participatiekant nog zo goed geregeld hebben en alles financieel voor elkaar hebben, toch kan het misgaan.

6.1 Improvisatiekracht

Eerst de omgevingsfactor waar iedereen in de wereld op dit moment mee te maken heeft: corona. Een initiatief dat drijft op de kracht van het organiseren van bijeenkomsten om de bevolking te informeren en mobiliseren, elkaar ontmoeten en community building zijn zelfs speerpunten, moet schakelen als dat niet meer kan. Het organiseren van momenten waar mensen elkaar kunnen ontmoeten en onder het genot van een drankje een gesprek kunnen voeren en geïnformeerd kunnen worden over wat het TEC allemaal doet. Bijeenkomsten waar mensen mee kunnen denken, de befaamde Meet Ups. Als dat alles niet meer kan, hoe hou je dan de energie erin? Hoe ga je daar mee om? Hoe houd je dan je leden en de inwoners van Terheijden op de hoogte?

Het TEC is niet voor een gat te vangen. Ze hebben zich toegelegd op het organiseren van online-bijeenkomsten. Variërend van een kleine setting om de resultaten van de ontwerp sessies van de energie brouwerij te delen met de inwoners, tot een grotere online Meet Up in de Sint Antonius Abt toen er wel 30 man aanwezig mochten zijn. Er is toen een mooie digitale uitzending met interactie met de inwoners gemaakt. Ook werd er als onderdeel van de campagne Traaise Bouwstenen een fietspuzzeltocht langs de projecten gehouden. En de laatste aanwinst is het TEC Journaal. Toch is het anders, heeft het een andere energie, dan een fysieke bijeenkomst. Dit alles heeft toch ook een positief tintje. Er zijn mensen die aangeven niet naar de fysieke bijeenkomsten te gaan omdat dat te veel tijd kost, maar meeluisteren met een online sessie lukt wel. Voor de toekomst is een combinatie van online en fysiek misschien wel een aanrader.

6.2 Het zonnepark De Bergen

In eerste instantie had de gemeente Drimmelen 150 hectare zonnepark vergund. Door protesten van inwoners heeft de gemeente dit teruggetrokken en teruggebracht tot 10 hectare. Deze 10 hectare is vervolgens vergund aan het Zonnepark De Bergen. Mooi zou je denken, want het zonnepark De Bergen is omarmd door de omwonenden. Het proces is met participatie vormgegeven. Precies wat de overheid graag wil. En inwoners kunnen straks ook nog investeren in het project. Een gouden project, toch? Onderschat dan niet de krachten van buitenaf. Een van de commerciële ontwikkelaars die hun project voor hun ogen in rook zag opgaan, ging in beroep. Uiteindelijk werd in oktober 2020 de vergunning voor het zonnepark door de rechter vernietigd. Daarmee heeft het traject vertraging opgelopen. Er is hoger beroep voorbereidt en aangetekend. De gemeente bereidt nu een nieuw besluit voor. Dit heeft grote gevolgen. De SDE-subsidie verloopt straks, waardoor het project financieel onder druk staat. Maar ook hier geldt dat het TEC zijn schouders eronder zet en niet opgeeft. Geen afstel, maar uitstel.

Onder de Terheijdenaren heerst ongeloof. De omwonenden die eerst nog tegen het plan waren, balen er nu van en zijn teleurgesteld. Voor hen is het onzeker wat er nu met de grond gaat gebeuren. Het TEC ontvangt berichten vanuit het dorp dat mensen het erg jammer vinden dat hun zonnepark nu niet doorgaat. Dit is de winst van de aanpak van het TEC: betrokkenheid van de inwoners. Dit soort vertragingen vragen om goede communicatie van het TEC. Uitleg dat uitstel geen afstel is.

6.3 De windmolen De Noord

Ook dit project loopt vertraging op. Ditmaal is de provincie aan zet. Door fouten in de procedure ligt het voorstel voor niet alleen de windmolen De Noord, maar voor een hele trits aan molens langs de A16 nog even op de plank. Wederom vertraging. Tijdens het schrijven van dit stuk kwam het nieuws binnen dat het project door gaat.

“Er komen definitief 28 windmolens lang de A16. De Raad van State geeft hiervoor groen licht. Wethouder Jürgen Vissers van de gemeente Drimmelen, “Dit besluit betekent dat we in Drimmelen een hele grote stap kunnen gaan zetten in onze doelstelling om duurzame energie op te wekken. Ook is dit bericht positief voor het TEC (Traais Energie Collectief), want zij kunnen met deze uitspraak hun windmolen ‘De Noord’ gaan bouwen.””

Marcelissen, S. (2020, 2 december). Groen licht voor windmolens langs de A16. BN De Stem. <https://www.bndestem.nl/breda/groen-licht-voor-windmolens-langs-de-a16~a65edd9d>

Ook overheden spelen een rol in de slagingskansen van projecten. Overheden zorgen voor de beleidskaders waarbinnen projecten gerealiseerd kunnen worden. Het wijzigen van beleid of fouten in het naleven van de wet- en regelgeving kunnen zorgen voor vertraging van lokale projecten. Je kunt dan lokaal alles nog zo goed organiseren en draagvlak creëren, maar als er ergens op een niveau waar je minder invloed op hebt fouten gemaakt worden of als er ergens iemand wil dwarsliggen, kan een project vertraging oplopen of mislukken. Dit is tevens een afbreukrisico voor het initiatief, omdat een grote groep aanhangers en ook sceptici gaan voor eerst-zien-dan-geloven, het-lukt-zeker-niet. Het TEC is gebaat bij het laten zien van geslaagde projecten: het-lukt-zeker wel en ja-da-wil-ik.

7 De Wederopstanding

7.1 Terug naar de oorsprong

Tijd voor het TEC om weer terug te pakken naar het oorspronkelijke verhaal. Waar waren we ook alweer van? Waarom doen we dit met zijn allen? Hoe vertellen we ons verhaal? Een sterk verhaal. Een verhaal van het sterke dorp dat nog sterker wordt. Dat in staat is samen, met elkaar, innovatieve projecten op te zetten. Met een blik op de toekomst gericht. De proloog van dit verhaal. Hoe behouden we de goede sfeer? Hoe zorgen we er voor dat de vrijwilligers en professionals goed samen blijven werken? De Traaienaren houden hun doel voor ogen en gaan ervoor ondanks tegenslagen en vertraging. Het Traais Energie Collectief gaat slagen.

De toekomst: het TEC is van Terheijden en van de Terheijdenaren. De projecten draaien en er wordt geld verdiend voor 'het Sterker Dorp', dat daarmee weer nieuwe projecten op kan zetten. We leveren onze eigen warmte en stroom. Bewoners investeren in de toekomst voor zichzelf, voor hun dorpsgenoten en voor hun leefomgeving/dorp. De Sint Antonius Abtkerk en het Puzzelbad worden verwarmd door het eigen warmtenet. Inwoners van Terheijden kunnen voelen dat het warmtenet werkt.

7.2 Vervolg van de reis

Zoals in het begin al werd aangegeven, is de reis nog niet gedaan en misschien is het dat wel nooit. Er zullen nog vele ups en downs volgen. Nieuwe uitdagingen, zoals vertragingen van projecten, een nieuw provinciebestuur, nieuwe contactpersonen bij de gemeenten, interne bestuurswisselingen. Elke keer hangt het van de flexibiliteit en wendbaarheid van de organisatie af hoe hier mee om gegaan wordt. Hangt het af van hoe goed de kansen benut worden om aan te sluiten bij wat er al is. Er zullen nog veel verhalen verteld worden in de toekomst en veel lessen geleerd. Laat Terheijden een inspiratie zijn voor andere burgerinitiatieven of voor professionals die in hun eigen woonplaats aan de slag willen gaan om de energietransitie een handje te helpen.

Zelfs nu nog niet alle projecten gerealiseerd zijn, kunnen Terheijden en andere duurzame projecten leren van de ervaringen van het TEC. Wat werkt en hoe werkt het. Om hier een handje bij te helpen volgt hier een opsomming van de belangrijkste elementen.

8 Ingrediënten voor een succesvol initiatief: de gereedschapskist

Ingrediënten voor een succesvol initiatief: de gereedschapskist

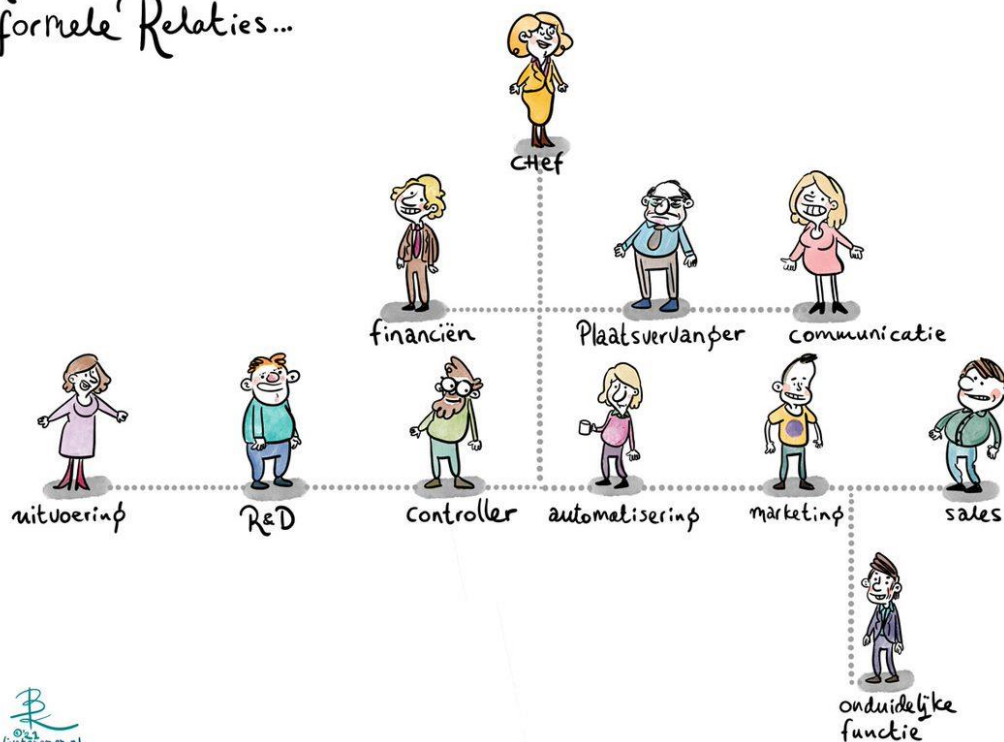

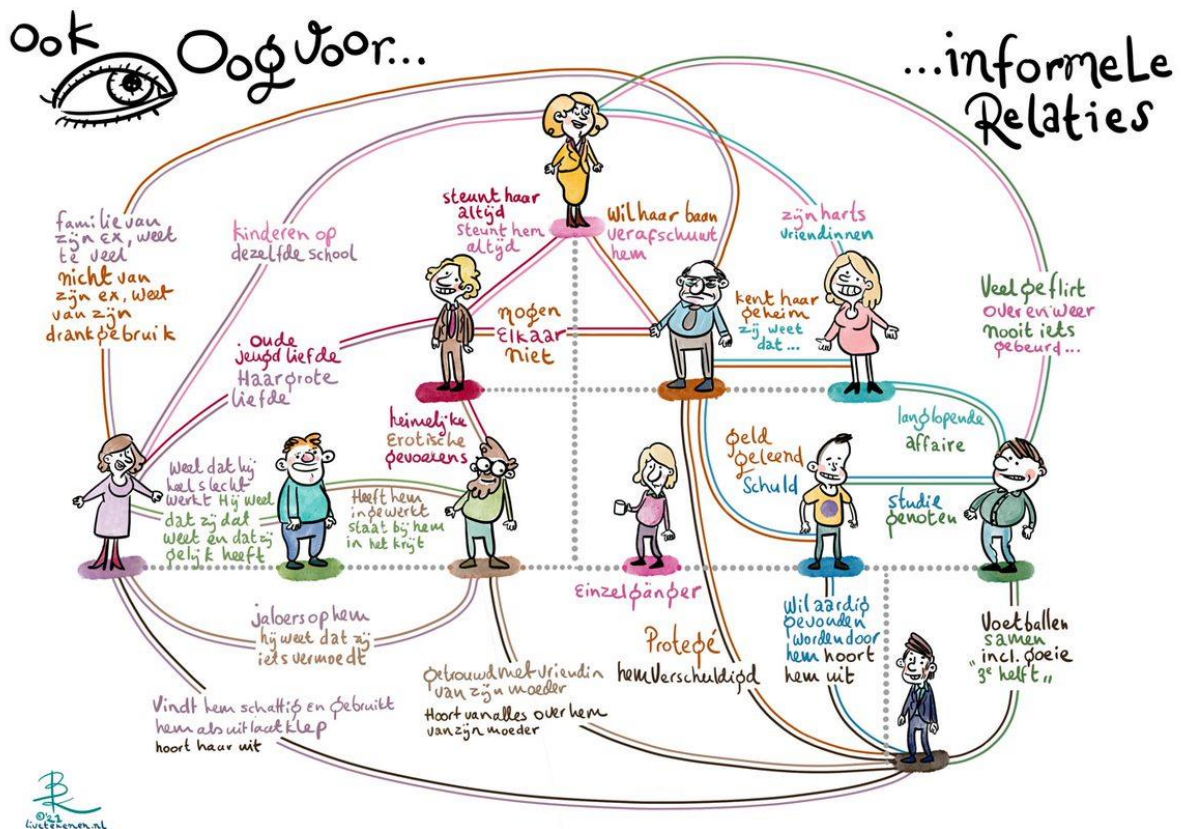
Welke ingrediënten heb je nodig om een lokaal energie-initiatief succesvol te maken? Dit is niet in harde lijstjes samen te vatten, omdat je uiteindelijk werkt met lokale ingrediënten. Deze zullen in elke plaats anders zijn. Wel zijn er een aantal ingrediënten die randvoorwaardelijk zijn om een project op de rit te krijgen en uiteindelijk te doen slagen.

Deze ingrediënten, of noem het kernwaarden, vind je terug in de lijstjes hieronder. Er zit een logische volgorde in de lijstjes, maar deze volgorde is niet star. De uitgangspositie is in elke plaats anders. Doordat het Traais Energie Collectief nauw samenwerkt met een professionele organisatie is deze samenwerking hier als uitgangspunt gehanteerd. Ook omdat tijdens het onderzoek naar het TEC en de TREM de meerwaarde van deze samenwerking naar boven kwam. Het is natuurlijk mogelijk dat op andere plaatsen andere samenwerkingsvormen ontstaan. Ik ga bij de lijstjes er ook van uit dat er nog geen lokaal initiatief is, maar ook als die er al wel is kunnen de lijstjes van nut zijn. De lijst is niet uitputtend en kan nog aangevuld worden maar dit is wat ik uit het onderzoek in Terheijden gehaald heb.

Het is belangrijk bij alles wat je doet oog te hebben en je bewust te zijn van de informele relaties. Wanneer je in of samen met lokale initiatieven werkt spelen deze relaties onvermijdelijk een rol. Neem dit als uitgangspunt. Aan deze relaties kunnen allerlei taboes kleven die aan de ene kant kunnen leiden tot mooie samenwerkingsverbanden maar de andere kant soms ook kunnen leiden tot sabotage in een organisatie. Wanneer je in of samen met lokale initiatieven werkt spelen deze relaties onvermijdelijk een rol. Door taboes en vanzelfsprekende machtsrelatie bespreekbaar te maken kan je verhoudingen verbeteren en kan de werking van disfunctionele taboes verzacht worden. (Braun, 2015)

Naast
formele Relaties...

A) De verkenning

Voor je ergens aan de slag gaat is het belangrijk altijd eerst op verkenning te gaan. Wat is er al? Dit is van belang omdat je met behulp van deze verkenning elementen kan vinden waarmee je kunt bouwen aan een gedragen initiatief.

Ken de plaats waar je start

Leer over de geschiedenis. Onderzoek waar de plaats zijn identiteit aan ontleent. Welke gebeurtenissen zijn belangrijk, welke locaties zijn belangrijk voor de inwoners? Kijk daarbij naar het verre verleden, maar ook dichterbij in de tijd. Onderzoek het collectieve geheugen van de plaats.

Ken de inwoners (couleur Locale)

- Wie wonen er? Waar komen de inwoners vandaan? Hoe wordt er gestemd?
- Waarom wonen mensen graag in deze plaats of wijk?
- Wat organiseren ze en hoe doen ze dat?
- Zijn er inwoners die sleutelfiguren zijn in de samenleving en die open staan voor of al aan staan op het thema duurzame energie?
- Zijn er professionals die zich lokaal willen inzetten?

Geografie

- Waar ligt de plaats en hoe is de relatie met plaatsen in de buurt?
- Hoe zit de gemeente in elkaar?

B) Het begin

- Ga met de sleutelfiguren uit de gemeenschap rond de tafel zitten en bespreek op een informele manier de ideeën als je die al hebt. Kijk samen met hen hoe je het beste kan aansluiten bij de lokale cultuur (couleur locale die je in de verkenning hebt onderzocht)
- Sluit aan bij bestaande podia. Het werkt altijd beter om aan te sluiten bij wat door de bevolking als positief ervaren wordt.
- Zoek naar de cocktail van de plaats, mix de belangrijke elementen die bij de verkenning genoemd zijn om zo het verhaal te vertellen. Denk aan het verhaal van een energieneutraal Terheijden.
- Bedenk welk verhaal je wil vertellen. Waar gaat het om en hoe sluit het verhaal aan bij de couleur locale. Vertel een eerlijk verhaal met kansen en mogelijkheden, maar ook over de ontdekkingstocht.
- Organiseer professionele bijeenkomsten. Vertel het verhaal, maar zorg ook voor goede techniek, denk ook aan het gebruik maken van creatieve aansprekende elementen, zodat het verhaal blijft hangen.
- Gezelligheid, wat wordt lokaal verstaan onder gezelligheid en sluit daarbij aan.
- Kies samen met de inwoners een naam die bij de plaats past.
- Laat betrokken inwoners meedenken over de organisatievorm en deel kennis over opties die er zijn.
- Maak eventueel al een blauwdruk van projecten, met concrete doelen of maak een schets van een plan waar je later samen met de inwoners doelen aan hangt zodat er al wat richting is waar het gesprek over gevoerd kan worden. Dit helpt in het betrekken van mensen in het begin maar ook later in het traject en geeft.

C) En verder

- Ga leden werven, of wanneer je nog geen leden kan werven fans verzamelen, vraag betrokkenheid, breid je netwerk uit. Zoek mensen die je idee ondersteunen, die je nieuwsbrief gaan lezen.
- Blijf de boodschap herhalen. Zichtbaarheid is daarbij belangrijk. Blijf bijeenkomsten organiseren.
- Zet je organisatie op. Zie hiervoor het kopje organisatie.
- Zorg voor financiering. Dit kan subsidie zijn, maar ook de samenwerking met een professionele partij.

Waarom worden mensen lid?

- Iets doen tegen de Klimaatverandering;
- Samen iets voor je dorp of wijk doen;
- Geïnteresseerd zijn in 'duurzame' techniek;
- Mensen leren kennen;
- Onafhankelijk van bestaande energiegiganten.

Hoe krijg je inwoners enthousiast voor het initiatief?

- Goede communicatie vanuit het initiatief.
- Presenteer jezelf als een club waar je bij wil horen, een beweging met een inhoudelijke en een sociale component.
- Gezelligheid en humor binden. Zorg dat het leuk is. Kijk naar wat lokaal onder gezellig verstaan wordt. Spreek de lokale taal.
- Positieve ondersteuning vanuit de gemeente, dit kan in communicatie, middels subsidie of door samenwerking.

- Professionele uitstraling met een lokale stijl. Denk bijvoorbeeld aan goed beeld en geluid bij bijeenkomsten. Te professioneel roept argwaan op. Zoek naar het midden.
- Zorg voor een goed verhaal waar de couleur locale in verweven zit.
- Vertel een eerlijk verhaal. Vertel wat je wel en wat je niet zeker weet.
- Zorg voor ludieke en creatieve manieren om het verhaal te vertellen.
- Het slagen van projecten is belangrijk voor het vertrouwen van de inwoners in de daadkracht van de organisatie en zal zo ook zorgen voor nieuwe leden.
- Niet bang zijn je verhaal te herhalen. Zelfs als je denkt dat er al genoeg gedaan is.
- Laat mensen meedenken waar het kan, geef wel duidelijke kaders aan waar wel en waar niet over meegedacht kan worden.
- Tot slot een kanttekening: Je krijgt niet iedereen gelijk mee. Dat hoeft ook niet, als je maar genoeg medestanders, ondersteuners en ambassadeurs vindt.

D) De organisatie

Organisatie laten bestaan uit een gemixt gezelschap, leeftijd, gender, professionele achtergrond, levensvisie.

- Een bestuur bestaand uit een diverse groep mensen, denk aan leeftijd, man/vrouw, oude en nieuwe inwoners, achtergrond en expertise, competenties en politieke voorkeur.
- Ditzelfde geldt voor vrijwilligers. Een mix uit de samenleving. Door diversiteit zal je met je initiatief een groter deel van de samenleving aanspreken dan wanneer je met een homogene groep werkt.
- Historisch besef is belangrijk. Zorg dat je nieuwe bestuursleden goed ingewerkt worden. Dit geldt ook voor vrijwilligers. Neem er de tijd voor uit te leggen hoe de organisatie in elkaar zit. Dit voorkomt misverstanden.

Samenwerking professioneel vrijwillig

Een groot deel van het succes van het TEC zit hem in de samenwerking van professionals met een vrijwillige organisatie. De kracht van het samenwerken van een professionele met een vrijwillige organisatie is dat de professionele organisatie kennis heeft op het gebied van de soms ingewikkelde projecten. De vrijwillige organisatie heeft daarentegen juist binding met het dorp of de wijk. (soms geldt dit ook voor de professionele organisatie) Zij kennen de geschiedenis en de cultuur van hun dorp of wijk. Zij kunnen zorgen voor leden en kunnen ook het verhaal vertellen op informele momenten. Wanneer er samengewerkt wordt tussen professionals en vrijwilligers is het zaak de volgende elementen in de gaten te houden.

- Goed afstemmen wie waarvan is. Verwachtingsmanagement. Dit betekent goed aangeven welke ruimte er voor vrijwilligers is om mee te denken. Waar kan over meegedacht worden en waarover niet.
- Goed uitleggen wat de rol van de professionele partij is, zorg voor transparantie.
- Werken met professionals die binding hebben met de plaats. Dit schept vertrouwen.
- Werken met professionals die al ervaring hebben opgedaan in andere projecten waarin samengewerkt wordt met een lokaal initiatief.
- Geen harde grens tussen professionele en vrijwillige organisatie. Wel goede afspraken maken.
- Een dynamische organisatiestructuur. Gaandeweg uitvinden wat het best werkt in de lokale context.
- Werken op basis van vertrouwen, maar ook formeel alles goed regelen. Een vertrouwensbasis is erg belangrijk maar uiteindelijk is het ook belangrijk de zaken formeel te regelen zodat er geen machtsongelijkheid ontstaat en het bestuur van de coöperatie instaat is aan de achterban uit te leggen hoe de organisatie werkt. Leg afspraken vast.

- Goede afstemming over beschikbare tijd. Voor vrijwilligers is deze heel anders dan voor professionals.
- Wees je ervan bewust dat je niet altijd dezelfde taal spreekt. Zeker als het gaat om samenwerkingsovereenkomsten is het belangrijk goed af te stemmen wat waaronder verstaan wordt. Zaken die voor een professional vanzelfsprekend zijn, kunnen voor een vrijwilliger geheel nieuw zijn. Daarnaast kan het zijn dat een vrijwilliger met een hele andere achtergrond waardevolle kennis kan inbrengen.

Organisatiemodel van Edgar Schein

Houd dit organisatiemodel over hoe culturen gevormd worden in gedachten. Hij kijkt daarbij naar de harde en de zachte kanten van organisatieculturen. Deze moeten in balans zijn. Soms gaat het mis aan de ene kant doordat aan de andere kant iets ontbreekt. Neem bijvoorbeeld vertrouwen. Dit is de zachte kant, de interne afstemming. Wanneer dit om wat voor reden dan ook gaat wankelen is het belangrijk heldere afspraken te maken, zodat er weer een balans ontstaat. Dit organiseer je aan de externe aanpassingskant door bijvoorbeeld samenwerkingsovereenkomsten. Waar vervolgens dan weer interne afstemming over plaats moet vinden. Het is een constante zoektocht naar balans tussen deze twee kanten. Zeker als het gaat om de samenwerking tussen een vrijwillige en een professionele organisatie. Het blijft belangrijk te herijken en te co-creëren. (Braun, 2015)

Hoe culturen worden gevormd (model van Schein, Braun, 2015)

Externe aanpassing	Interne afstemming
- Missie en strategie	- Taal en humor
- Doelen	- Groepsgrenzen, structuur
- Middelen	- Macht en status
- Resultaatmeting	- Vriendschap, liefde, intimiteit
- Correctie strategieën	- Straf en beloning
	- Het onverklaarbare verklaren

E) Randvoorwaarden

- Sluit aan bij wat er al is in een samenleving.
- Voor een lokaal initiatief is goede samenwerking met de gemeente randvoorwaardelijk. De gemeente kan de ruimte creëren waarbinnen een lokaal initiatief kan opereren. Zorgvuldigheid vanuit de gemeente kan cruciaal zijn voor het slagen van een project.
- Startkapitaal is belangrijk. Dit kan een initiatief helpen om een professionaliseringslag te maken. Alleen al het goed organiseren van bijeenkomsten vraagt om budget. Ook moet in veel projecten vooraf geïnvesteerd worden.

F) Aandachtspunten

- Er zijn altijd externe factoren waar je van tevoren geen rekening mee gehouden hebt.
- Er kan ongelof heersen in de financiële haalbaarheid van projecten. Blijf je verhaal herhalen en onderbouwen. Je kan eventueel het financiële verhaal laten checken door derden, maar dan wel iemand die de soms complexe modellen kan volgen en vertalen voor de vrijwillige organisatie.
- Er kan wantrouwen ontstaan wanneer er een professionele partij betrokken is bij een lokaal initiatief. Blijf je verhaal uitleggen. Blijf uitleggen waarom de samenwerking belangrijk is en wees transparant over de invulling.

Inspiratiebronnen en verantwoording

- Braun, D., & Kramer, J. (2015), *De Corporate Tribe: organisatielessen uit de antropologie* (eerste druk), Atlas-Contact
- Bouma, M., (2010), *Storytelling in 12 stappen – op reis met de held*, Vakmedianet
- Website van het Traais Energie Collectief: <https://traaisenergiecollectief.nl/>
- Podcast *De Rode Lantaarn* van 13-09-2020
<https://open.spotify.com/episode/6ACr15U0DohnjKkfZeCbQs?si=my58pcKiSwqEt3JOI59OFOQ>